

Herbest, ober schoa' binter!

È appena cominciato l'autunno e già si sente il freddo dell'inverno. Domenica mattina la sveglia ha portato la prima neve fuori casa, che ha lasciato tutti quanti senza parole. I bambini son contenti e si tuffano in quella

superficie soffice, ma tanto fredda, mentre i genitori, si preoccupano per i campi lasciati lì quest'estate e non ancora pronti per il gelo.

“S ist lai iaz u’gaheift der herbest ont s ist schoa’ u’gaheift der binter aa.” Dòs s ist sèll as men hòt gaheart song van lait van Tol en sunta. Tschbinnt er as en sunta s ist gaben an to abia òlla de òndern?

En sunta as de òchtontzboa’sk van schanmikeal sait men austònner, abia òll sunta, ver za paroaen se za gea’ ka mess. Men sait aeraus kemmen van pett ont nou hòlbes entschlòven hòt men augatun der bòlket ver za long ausluftn de kòmmer.

Men hòt Schubet enbort as s ist nèt an to abia òlla de òndern lai za hearn de kòlt luft as s ist arin kemmen. Men hòt anaus tschaut ont men hòt tsechen òlls bais.

“S ist kemmen der schnea! S ist kemmen der schnea!” Schrain gònz kontent de kinder, derbail as de eltern kummern se ver de acker nou nèt paroaet van kemmen van schnea.

Men hòt se schea’ dick u’galeikt ont men hòt se paroaet ver de mess. Derbail as de mama rift za leing vort van tisch de dinger van schelver ont as de kinder min se ont leing se u’ ver de mess, der tata geat za suachen aeraus de kettnen van auto ont leigt sa drau.

Benn òlla sai’ paroaet geat men za lisen bos as hòt za song der pföff. Garift de mess steat men bea’ne asn vraitoff vavai s ist kòlt ont lòkt nèt sèmm za schnaim. Men geat hoa’m pet a ker kummer ver de beng as sai’ voll va schnea. Ver glick de gamoa’òrbeter sai’ schoa’ verpai gòngen za train aus der be, ober der ist scheila dena.

“Hait s ist prope an to za plaim innsperret en haus!” tschbinnen òlla de lait van Tol. Men kennt u’ de fornese la ont men plaibt s n glaim derbail as men schaut anaus van bòlket der schnea kemmen aro. Der earst schnea lògt òlbe òlla a ne beirter ont pet an groasn kummer de sein lait as hom acker. Men meicht bol en plòtz leing òlla de staun ont de plinder, ober men bisst nia abia as tuat s bètter. Men meicht s n nèt schòffen ont men miast lai nemmen sèll as kimmpt ont tea’ zan pestn.

Chiara Pompermaier

Festejé i 40 egn del cor Fodom

I l Coro Fodom ha spento 40 candeline. Il sodalizio canoro fodom, attualmente diretto dal maestro Lorenzo Vallazza, è stato fondato nel 1972 da Benigno Pellegrini.

L cor Fodom, te l palaz di congress de Reba, à tegnù en sabeda l concert per i 40 egn da sia fondazion. L cor, nasciù tel 1972, sot a la vida de Benigno Pellegrini, l’é metù adum anché da ciantores de la valèdes de Col e de Fodom e l’é ret dal maester Lorenzo Vallazza. Jà tei prumes tempes l cor l se à destacà per si conzerc, ence tel legnaz ladin, che il l’a portà te dut l nord de l’Etelia, e ence più dalonc’, desché te l’Austria, te l’Inghilterra, te l’Ucraina. Anter la sodisfaziions, ence l concert che i à tegnù su punta Rocia de la Marmoleda, en onor del papa Jan Paul secondo (endena la vijita che a fat el Papa te la tera de papa Luciani vegnù dant da el) e lo che i à ciantà la bela “Ave Maria” de Bepi de Marzi. Te chela ocajion, Giovanni Pezzeti ge à dat de don na statua de la Madona. Gran emozions, sobito dò, ence per l concert stat te Piaz San Piere de Roma, su envit del medemo Papa. Semper te chi egn i à publicà la pruma vetes (“Edelweiss e Ciof de Sita” e “Tra ciuita e Boè”) e canche l’é vegnù fetejè i 30 egn ence l prum CD, dal inom “Ousc de na val”. Dò 20 egn la bachetta la é passèda da Benigno Pellegrini al jon Fabio Roilo che a fat fer un auter saut de calità al cor. De grà a l’amicizia del maester Roilo el compositor De Marzi l’a scrit la cognosciuda ciantia “Fodom” che ven portà dant da tropes cores da mont.

Dal 1996 maester del Cor Fodom l’é Lorenzo Vallazza e ence la trasfertes les è smaoredes, tant che el cor Fodom a ciantà te duta Europa.

Ades, per i 40 egn da la fondazion, l cor l’é dò a tor sù la cianties per l proscim CD. Lorenzo Soratroi, del cor Fodom, recorda che l grop l’à semper abù 28 ciantores, la maor pert de chisc l’é joegn, che à semper palesà gran pascion per l cianter, per la musega e na gran voa de stèr adum.

m.d.

MÖCHENO

LADINO

Von pèrng, in di bèlt

di Luca Zotti

CIMBRO

Ettlane di laüt bo da hãm sà gikhennt in Vesan, ma bo den hãm nia gihatt gikhostet asó alt: a Torino hattma gimakh ezzan dar sèll boroatet vo dar Postedjina in summar von 2007 un von 2008

Ploaze di laüt gânt in fiara zo khosta in khes von Trentino

foto Zotti

I formaggi di malga sono stati per cinque giorni i protagonisti dello stand del Trentino al Salone del Gusto, a Torino. Vezzena, Casolet, Puzzone di Moena e altri prodotti dell'arte casearia dell'alpeggio hanno deliziato e incantato i 220 mila visitatori della fiera internazionale organizzata da Slow Food Italia, importante appuntamento che ogni due anni fa incontrare le comunità del cibo “buono, pulito e giusto” provenienti da tutto il mondo.

Von pèrng vo dar ünsar Hoachebene in a groaza statt, pitt laüt vo dar gântzan bèlt: dar khes Vesan hatt gimacht khennen soi gischmakh drin in Salone del Gusto, a Torino. Obar di 220.000 visitatör hãm gitrìzt in di padiliü von Lingotto, di fiara vo Torino, in di vümf tang von 25 affon 29 ottobre. Nia sovl laüt soin gest khennnt zuar vor disa manifestatzion bo da Slow Food Italia richtet her sidar sechtza djar. “Disa vo haür - hatta khött Roberto Burdese, vorsitzar vodar veroine - iz gest da peste vo hërta, machante treffen pitnàndar laüt khennt vo aniagladar statt vo dar bèlt, pitt soi giezza un soine gismakh, ploaz djunge artidjé bo da alle tang gloam in daz sèll bo da soin no zo traga vür.”

Bar gidenkhan ke Slow Food iz gibortet in 1986 a Bra (Piemonte) un soi groazar zil iz trang vür in pensiaro ke ezzan mocht soin earst vo allz eppaz bo da macht stian girècht di laüt. Gilekh pânandar von Carlo

Petrini, disa veroine gitt zuar in “fast food” un in di gech bo da da iz in lem vo haüt, zomirante liabar ‘z giezza vo dar traditzion un di khlumman firme bo da boroatn giezza vo qualità. In Salone del Gusto hatta gisichar nèt gimakh mengl dar Trentino, pitt soi stand istituzionale, bo da hatt zuargirüaft mearar baz 10.000 visitatör. Drinn in a groaza hütt gimacht pitt vlekhan bo da hãm gidenkht di steln bo ma nützt zo macha raivan in khes, di protagoniste

vo dise vümf tang fiara soinz gest di khes vo khesar vo ünsarna provintz, az bi dar Vesan, dar Casolet, dar Puzzone vo Moena un ploaz ‘nostrani’ gimacht in di zait von 2006 affon 2012. Zo machase khostn in laüt, pitnàndar pitt quatn baisan boi az pi Nosiola Trentino DOC un Trento DOC Riserva, soinda gest djunge khesrar bo da hãm ànka aukontärt bia in 2012 makhma no zomir zo leba affon pèrge. Ettlane di laüt bo da hãm sà gikhennt in Vesan, ma bo den hãm nia gihatt gikhostet asó alt: a Torino hattma gimakh ezzan dar sèll boroatet vo dar Postedjina in summar von 2007 un von 2008. Alle soin gest dakòrdo zo khòda ke ‘z gismakh gidenkht ‘z quat hòbe un di edln roasan von ünsarne bisan. Hërta affon Salone del Gusto izta khennt gizoaget in prodjekt ‘Fermalga’, durgivüart vo dar Fondazione Mach vo San Michele aft di Etsch, vo dar Camera di Commercio un vo dar Provintz vo Tria. Disar prodjekt, àgiheft vor zboa djar, bòllat gèm a hânt in khesrar bo da est nützan gikhoavate fermènte zo boroata in khes, bèkslantese umm pitt söttane givüntet in àndre khesarn. Vor ditzà di arbatar vo dar Fondazione Mach soin gest au pa’ pèrng von Lagorai, vo Pejo

un vo Rabbi zo süacha in di milch, in khes, un in di kaldiare, fermènte bo da vo hërta lem sèm. Hërta mearar di laüt vo haüt soin nà zo süacha eppaz vo quat, un plitte z’ezza. In ta’ vo haüt di khesarn, pitt di givèrbate pèrng bo sa hãm uminum un pittar lãnga traditzion bo sa hãm hintar in rukkn, man gèm disa idèa un vor ditzà iz bichte azta ànka dar khes saibe quat un gisunt.

Di hütt bo da gidenkt di steln vor in khes

foto Zotti

